

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN AIDS
HAKKINDA BİLGİ DÜZEYLERİNİN 20 YILLIK FARKINDALIK DÜZEYİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI***

**COMPARISON OF ATATÜRK UNIVERSITY FACULTY OF DENTISTRY STUDENTS'
KNOWLEDGE LEVEL OF AIDS ABOUT 20 YEARS OF AWARENESS***

Arş. Gör. Dt. Okan KARALAR*

Prof. Dr. Nuran YANIKOĞLU*

Makale Kodu/Article code: 3963

Makale Gönderilme tarihi: 24.01.2019

Kabul Tarihi: 13.01.2020

DOI: 10.17567/ataunidf.674182

Okan Karalar: ORCID ID: 0000-0001-7650-975X

Nuran Yanıkoğlu: ORCID ID: 0000-0001-7677-1248

ÖZ

Bu çalışmada, Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi öğrencilerinin HIV ve AIDS hakkındaki bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Diş hekimliği öğrencilerine 10 sorudan oluşan bir anket sunulmuştur. Sorular önceki çalışmaların gözden geçirilmesine dayanarak seçilmiştir. Verilerin istatistiksel analizi için ANOVA testi yapılmıştır. Sonuçların $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı olduğu, klinik öğrencilerinin AIDS konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Bilgi eksikliğinin tüm katılımcılar arasında yüksek olmasına rağmen, klinik öncesi öğrencilerde daha fazla olduğu belirlenmiştir. Çoğu öğrencinin HIV/AIDS 'in nasıl bulaştığı konusunda yetersiz bilgiye sahip olduğu, bilgi ve kaynak eksikliğinin yanlışlığı tetiklediği sonucuna varılmıştır. Çalışmanın sonuçları 20 yıl önce aynı fakültede yapılmıştır.

"HIV ve AIDS için farkındalık oluşturmak ve bilgi seviyesi ölçme" çalışması ile karşılaştırılmış ve 20 yıllık dönemde öğrenciler arasında HIV ve AIDS farkındalığı ve eğitimi konusunda bakış açılarında gelişme veya ilerlemenin olup olmadığı da incelenmiştir. Bu bulgulara göre, özellikle klinik öncesi öğrenciler için HIV/AIDS hastalarına olumlu tutumlar oluşturmak amacıyla diş hekimliği fakültesi gibi sağlık fakültelerinin müfredatlarında etkili eğitim programları yer almalıdır.

Anahtar Kelimeler: AIDS, Bilgi Düzeyi, Diş Hekimliği Öğrencileri

ABSTRACT

In this study, it was aimed to evaluate the knowledge and attitudes of students of Atatürk University Faculty of Dentistry about HIV and AIDS. A questionnaire consisting of 10 questions was presented to dentistry students.

The questions were selected based on a review of previous studies. ANOVA test was used for statistical analysis of the data. The results were found to be significant at $p < 0.05$ and clinical students did not have sufficient knowledge about AIDS.

Although the lack of knowledge was high among all participants, it was found to be higher in preclinical students. It is concluded that most students have inadequate knowledge about how HIV/AIDS is transmitted, and the lack of knowledge and resources has triggered inaccuracy.

The results of the study were conducted 20 years ago in the same faculty.

It was compared with the study of raising awareness for HIV and AIDS and measuring knowledge level and it was also examined whether there was progress or improvement in the perspectives of HIV and AIDS awareness and education among students over a 20-year period. According to these findings, effective education programs should be included in the curricula of health faculties such as the faculty of dentistry in order to create positive attitudes towards HIV / AIDS patients, especially for preclinical students.

Key Words: AIDS, Knowledge Level, Dental Students

* Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi, Protetik Diş Tedavisi Anabilim Dalı, Erzurum.

* **Poster Sunumu: Uluslararası Koruyucu Diş Hekimliği Kongresi, 5-8 Mart-2018 Erzurum/Türkiye**

Kaynakça Bilgisi: Karalar O, Yanıkoğlu N. Atatürk üniversitesi diş hekimliği fakültesi öğrencilerinin Aids hakkında bilgi düzeylerinin 20 yıllık farkındalık düzeyinin karşılaştırılması. Atatürk Üniv Diş Hek Fak Derg 2021; 31: 94-9.

Citation Information: Karalar O, Yanikoglu N. Comparison of Atatürk university faculty of dentistry students' knowledge level of aids about 20 years of awareness. J Dent Fac Atatürk Uni 2021; 31: 94-9.

GİRİŞ

Acquired Immuno Deficiency Syndrome (AIDS) yani "Edinsel Bağışıklık Yetmezliği Sendromu" olarak adlandırılan hastalık çağımızın en korkutucu hastalıklarından birisidir. "Gülümseyen Ölüm" diye isimlendirilen

hastalık etkeni Human Immunodeficiency Virüs (HIV) olup iki alt tipi (HIV-1/2) olduğu belirlenmiştir. HIV-1 AIDS 'in en sık rastlanan tipidir. HIV-2 ise en çok Afrika'da sıklıkla görülen ve daha nadir olan diğer türüdür.^{1,2} Kanında AIDS virüsünü taşıyan kişiler ya taşıyıcı ya da hasta durumundadırlar. Bu virüsün

taşıyıcısı olan insanlar hiçbir belirti göstermeden hayatlarına devam edebilmektedirler. 2 ile 8 yıl arasında bu virüsü taşıyan kişiler, belirtiler göstererek hasta olmaktadır. Maalesef bu hastalar için kesin son ölümdür.

HIV virüsünün bağışıklık sistemi hücrelerini zayıflatması nedeni ile ortaya çıkan AIDS hastalıkların kombinasyonlarına verilen tıbbi bir terimdir. Bozulmuş bağışıklığın ardından vücudun enfeksiyon hastalıklara direnç gösterilememesine neden olur.^{2,3}

AIDS 'in bulaş yolları ise şöyle açıklanabilir:^{4,5}

- Korunmasız cinsel ilişki,
- Enfeksiyon taşıyan kan ürünleri ile temasta bulunmak ile,
- AIDS taşıyıcısı kişilerden gerçekleştirilen transplantasyon operasyonu ile,
- AIDS taşıyıcısı kişilerin kanıyla enfekte enjektörlerin batması ile,
- Diş tedavisi, dövme, manikür ve pedikür gereçleri, iğneler, jiletler ve ortaklaşa kullanılmış benzer gereçlerle,
- Anneden bebeğe doğumda ve emzirme ile bulaş olabilmektedir.

Günümüzde HIV morfolojisi, patogenezi, kliniği, tanı yöntemleri ve bulaşma yolları bilinmesine rağmen henüz koruyucu aşı ve etkin tedavi yöntemi bulunamamıştır. Bu nedenle AIDS 'ten korunmanın tek yolu bulaşma yollarının bilinmesi ve önlenmesidir. Bunun için en etkili yöntem yaygın ve sürekli sağlık eğitimidir.⁶⁻⁸

Hizmet sunumunun önemli öğelerinden olan sağlık memurları, hemşireler, ebeler ve hekimlerdir. Bu yaş grubundakiler ve tahsil yapan bireyler ile bu mesleği yapanlar, hem HIV/AIDS gibi tehlikeli bulaşabilecek hastalıkları olan insanlara hizmet sunacak bireyler olmaları ve hem de toplumda sağlıkla ilgili eğitimde başlıca grup olmaları nedeniyle HIV/AIDS hakkında bilgi ve tutumları büyük ehemmiyete sahiptir. Başka birçok hastalıkta da olabileceği gibi HIV/AIDS hakkında negatif tavır ve davranış, riskli olan gruplar, hasta kişiler, aileleri ve hatta bütün toplumu desteklemede ve tedavi etme gibi konularda etkiler. Bu sebeple, bilgiler ve eğitim nitelikli olarak sağlık personeline iyi koordine şekilde verilmiş olmalıdır.^{9,10}

HIV enfeksiyonu, asemptomatik durumlardan, ölümcül hastalığa kadar farklılık gösteren tablolar ile seyreder. Bu enfeksiyonlara bağlı olarak oluşan sekonder bağışıklık eksikliği sendromu olan AIDS (Acquired Immun Deficiency Syndrome) ise, başta pulmoner tüberküloz olmak üzere viral, bakteriyel, parazitik fırsatçı enfeksiyonlar; Kaposi sarkomu veya

non-Hodgkin lenfoma gibi hastalıklarla seyreder.^{4,5}

HIV/AIDS tokalaşma, sosyal (yanaktan yanağa) öpüşme, kucaklaşma, başkalarının elbisesini giyinme gibi günlük hayattaki sıradan hareketlerle HIV/AIDS bulaşı söz konusu değildir. Tükürük, gözyaşı, ter, öksürük, aksırıkla HIV bulaşı olmaz. Yiyecekler, aynı tabak, çatal, kaşık, bardak, aynı tuvalet ve banyoyu kullanma, telefon ve benzerlerini kullanmakla HIV/AIDS bulaşı olmamaktadır. Toplu taşıma araçlarında olduğu gibi ortak ve kalabalık mekanlarda bulunmakla da HIV/AIDS bulaşma riski yoktur. Sivrisinekler ve böceklerin sokması ile de HIV 'in bulaşmadığı ispatlanmıştır.¹¹⁻¹³

Bütün dünya üzerinde büyük hızla yayılan HIV/AIDS 'in epidemiyolojik karakteri şu şekilde açıklanabilir:¹³

- HIV/AIDS her yaşta insanlarda görülmesi mümkündür.
- Kadında ve erkekte, her iki cinsiyette de olabilmektedir.
- Kan yoluyla ve cinsel ilişkilerle hızla yayılması olasıdır.
- HIV/AIDS'in kesin tedavisi hali hazırda bulunmamaktadır.
- Şu anda HIV/AIDS 'ten koruyabilecek bir aşı daha bulunamamıştır.

Her türlü diş tedavisi işlemlerinde koruyucu önlemlerin alınması için belli düzeyde bilgi sahibi olunması gerekmektedir.

Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi klinik ve klinik öncesi öğrencilerinin HIV ve AIDS hakkındaki bilgi ve tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca 20 yıl önce yapılan, aynı soruların yöneltildiği benzer çalışma ile kıyaslama yapılarak 20 yıllık süreçte AIDS ve HIV hakkında yeterli düzeyde farkındalığın olup olmadığını incelemektir. Çalışmanın hipotezi ise; HIV ve AIDS hakkında klinik seviyesindeki öğrencilerde bilgi düzeyinin daha fazla olduğu ve 20 yıl önceki doğru cevap oranının şimdiye göre daha az olacağı yönündedir.

MATERYAL VE METOD

Diş hekimliği öğrencilerinin HIV/AIDS 'e yönelik bilgi seviyelerini, farkındalık ve tutumlarını değerlendirmek için 10 soru içeren bir anket kullanıldı (n=282). Sorular, daha önceki çalışmaların bir incelemesine dayanarak seçildi. Veriler öğrencilerle yüz yüze görüşmeler yapılarak toplandı. Verilerin istatistiksel analizi için chi-square test kullanıldı. p<0.05 anlamlı

olarak belirlendi.

Anket soruları

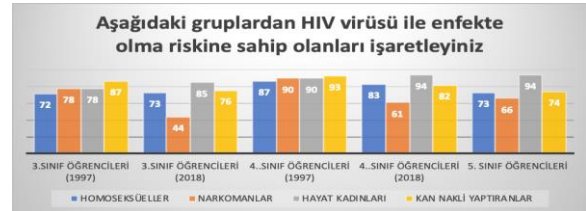
- HIV virüsü tarafından herhangi bir kimse enfekte edilebilir mi?
  - Kesinlikle enfekte edilebilir
  - Enfekte edilebilir
  - Kararsızım
  - enfekte edilemez
  - Kesinlikle enfekte edilemez
- Aşağıdaki gruplardan HIV virüsü ile enfekte olma riskine sahip olanları işaretleyiniz.
  - Homoseksüeller
  - Narkomanlar (uyuşturucu bağımlılar)
  - Hayat kadınları
  - Kan nakli yapanlar
- HIV virüsünün bir bireyden diğerine geçebildiği yolları işaretleyiniz.
  - el sıkışma
  - iğme suyu ve gıdalar
  - günlük yaşamda kullanılan eşyalar
  - kan nakli
  - öpüşme
  - korunmadan cinsel ilişki
  - intravenöz uyuşturucu kullanma (iğne veya enjektör)
  - enfekte bir annenin çocuğunu sütü ile beslemesi
  - enfekte anneden fetüse geçiş
- Aşağıdaki yorumlardan hangisi yada hangileri doğrudur ?
  - Enfekte bir bireyde mutaka semptomlar mevcuttur.
  - Enfekte bir bireyde yıllarca hiçbir semptom çıkmayabilir.
  - Sadece semptomlar ortaya çıkmış enfekte bireyler diğerlerini enfekte edebilir.
  - Bütün enfekte bireyler zamanla AIDS'e yakalanabilir.
- Aşağıdaki semptomlardan HIV enfeksiyonunun ilk evrelerinde görülenleri işaretleyiniz.
  - Ateş
  - Boğaz ağrısı
  - Geçici deri lezyonları
  - Boyun ve boğazda lenfadenopati
  - Şiddetli ve uzun süreli ishal
  - Kilo kaybı
  - Sinirlilik
- HIV enfeksiyonunun teşhisi için hangi metod kullanılır ?
  - İdrar muayenesi
  - Kan muayenesi
- AIDS'te HIV virüsünün izole edilebildiği bölgeler hangileridir?
  - Meni
  - Tükürük
  - Ter
  - Gözyaşı
- Hangi durumlarda HIV virüsü inaktive olur ?
  - %20-25 etanol
  - %0,2- 0,5 sodyum hipoklorit
  - X - ışını
  - Aseton
  - Fikrim yok
- Aşağıdakilerden hangileri AIDS' de komplikasyon olarak ortaya çıkan fırsatçı enfeksiyonlardır ?
  - Pnömoni
  - Ensefalit
  - Herpes zoster
  - Sifiliz
  - Enterit
  - Pamukçuk
- HIV enfeksiyonu ve AIDS hakkında bilginiz arttıkça yaşam tarzınızda ne gibi değişiklikler oldu?

eksikliği tüm katılımcılar arasında yüksek bulunmasına rağmen, klinik öncesi öğrencilerinin, dördüncü sınıf ve beşinci sınıf öğrencilerine göre HIV hakkında daha az bilgili olduğu görülmüştür (p=0,01).

Atatürk üniversitesinin 4. sınıf ve 5. sınıf öğrencilerine HIV virüsü tarafından herhangi birinin enfekte edilip edilemeyeceği sorulduğunda, soruya evet cevabı yüksek oranda verilirken, evet cevabının oranı yıllar içerisinde düşüş göstermiştir, klinik öğrencilerinin cevapları ise daha düşük çıkmıştır.

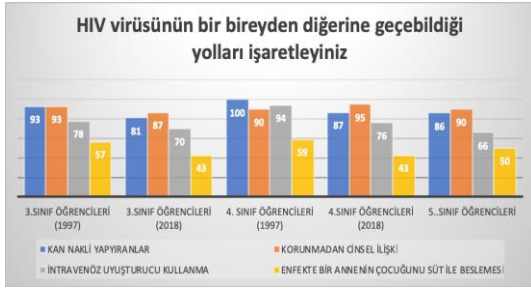
Bu soruda ise HIV virüsü ile enfekte olma riskine sahip bireyler sorulmuştur. Preklinik öğrencileri %85 ile hayat kadınları cevabını vermişlerdir. Klinik öğrencileri de %94 ile yine hayat kadınları cevabını vermişlerdir. Böylelikle öğrencilerin aynı cevabı verdikleri ama öğrenim yılı arttıkça cevabın yüzdesinin de arttığı görülmüştür.

Diğer bir soruda ise HIV virüsünün bir bireyden diğerine geçebilme yollarının sorulduğu soruda en yüksek cevap korunmadan cinsel ilişki olmuştur. En düşük cevap ise enfekte bir annenin çocuğunu süt ile beslemesi olmuştur.

BULGULAR

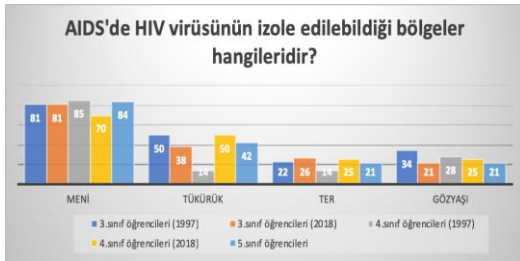
Bu çalışma, öğrencilerin AIDS konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermiştir. Bilgi

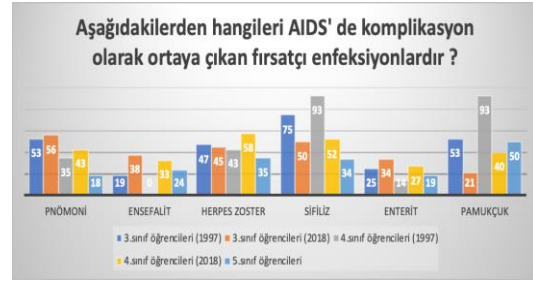
HIV enfeksiyonunun teşhisi için hangi metodun kullanıldığı sorulmuş; klinik ve klinik öncesi öğrencileri yüksek oranda kan muayenesi şıklını işaretlemişlerdir. İdrar muayenesi ise çok düşük oranda cevaplanmıştır.

AIDS'de HIV virüsünün izole edilebildiği bölgeler sorusuna en yüksek cevap meni ve ardından tükürük olmuştur. Ter ve gözyaşı ise düşük oranda cevaplar arasında yer almıştır.

AIDS 'de komplikasyon olarak ortaya çıkan fırsatçı enfeksiyonlar sorusuna prelinik öğrencilerinin cevapları arasında %56 Pnömoni ve %50 Sifiliz en yüksek oranda cevaplanan şıklar olmuştur. Klinik öğrencilerinin cevapları da %58 Herpes Zoster, %52 Sifiliz, %50 Pamukçuk olmuştur.

TARTIŞMA

Cinsel hayata başlama yaşının giderek erken yaşlara kaydığı kabul edilen bir gerçekliktir. Erkekler için cinsel yaşama başlama yaşı 16-18 olarak bulunmuş olup kadınlar için ilk cinsel birliktelik yaşını veren yeterli bir çalışma bulunmamıştır.³ Eğitim vermek için gençlere bu zaman diliminde cinsel yolla bulaşan AIDS gibi hastalıkların eğitiminde öncelik verilmelidir. Böyle düşünmeye sebep olan veriler şöyle sıralanabilir:¹⁴

- 25 yaşın altındaki birey sayısı dünya üzerindeki nüfus sayısının yarısından daha fazladır. Bu nüfusun %20 'sini genç yaşta grubundakilerin olduğunu bildiğimiz ülkemizde aktif cinsel hayatı olan gençlerin sayısının artması cinsel yolla bulaşan hastalıklar için önemli bir risk oluşturmaktadır.
- HIV enfeksiyonu olan bireylerin büyük bir kısmını adolesan bireylerden meydana gelmektedir.
- Dünya genelinde genç nüfusun yaklaşık olarak beşte birinin başta AIDS olmak üzere cinsel bulaşma yoluna sahip hastalıkların tehlikesinde olduğu belirlenmiştir.¹⁴ Genç bireylerin cinsel hayat hakkında yeterli eğitim almamasının sebepleri arasında toplumsal inanışlar, gelenekler ve görenekler vardır; hatta gençlerin bu konuda hemen hemen hiç bilgi alamamakta oldukları, sorularına cevap bulamadıkları belirtilmiştir.
- Genç bireylerde, çeşitli toplumsal ve/veya maddi yetersizliklerden dolayı, çarpık ilişkiler, hayat kadınlığı, uyuşturucu ilaç ve maddelerin kullanımı ile alkol bağımlılığı gitgide daha da belirgin hale gelmiş bulunmaktadır. Bütün bu nedenlerden ötürü yeni yetişen bireyler AIDS ve diğer cinsel bulaşma yolları olan hastalıklar için gitgide büyümekte olan bir riskin altında bulunmaktadır. Bütün dünya genelinde genç bireyleri cinsel temasla bulaşan hastalıklardan korumak amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Doğru zamanda yapılan eğitimlerin bu konuda en geçerli görev olduğu belirtilmiştir.

Öğrencilerin bilgi sorularına verdiği doğru cevapların oranı ortalama %85,9 olarak bulunmuştur. HIV/AIDS hakkında merak ve bilgi düzeyinin öğrenim düzeyi ile birlikte arttığını görülmüştür. Çalışmamıza katılan öğrencilerden bilgi sorularına en yüksek oranda doğru yanıtı 5. sınıf öğrencileri vermiştir (%87). 4.sınıf öğrencileri ise sorulara %84 oranında doğru cevap vermişlerdir. HIV/AIDS hakkında daha fazla dikkat çekilmesi ve eğitimde bunun öneminin vurgulanması gerekmektedir. Soru bazında bakıldığında HIV enfeksiyonunun ilk evrelerinde görülen semptomlar ile ilgili soru en az oranda doğru yanıtlanmıştır (%73,1). İnsanların günlük yaşamda birbirleriyle çok iç içe bir ortamda olduklarından bu konudaki yanlış bilgiler; hastaların dışlanması ve toplumdan soyutlanması gibi istenmeyen sonuçlar doğurabilir. Toplumun her yaş grubunun HIV/AIDS hakkında bilgi düzeyinin artırılması önemlidir. Bu sonuçlar HIV/AIDS hakkındaki bilgi seviyesinin yeterli düzeyde olduğunu bize göstermiştir. Ancak sahip olunan doğru bilgi oranının tutum ve davranışlara yeteri kadar yansımadağı anlaşılmıştır. HIV/AIDS hakkındaki bilgi seviyesinin daha yüksek düzeye yükseltilmesi, yanlışların giderilmesi ve bilinç seviyesinin artması için konuyla ilgili olarak her türlü eğitim aracının faydalı olduğu sonucuna varılmıştır. Tıp fakültesi öğrencileri %25 ile el sıkışmayla HIV virüsünün bulaşabileceğini söylemişlerdir.¹⁴ %91 oranında ise HIV virüsünün kanla bulaşabileceğini söylemişlerdir. Anneden bebeğe bulaşın ise %83 oranında olabileceğini söylemişlerdir. Bu konuda yapılan diğer araştırmalarla yapılan karşılaştırmalarda alınan cevapların paralellik gösterdiği görülmüştür.¹⁵ 1997 'de yapılan çalışmada AIDS 'lide HIV virüsünün izole edilebildiği bölgeler hangileridir?" sorusuna klinik öncesi öğrencileri %81 menî cevabını vermişlerdir.¹⁶ Aynı soruya 2018 yılında yapılan ankette ise yine %81 oranında menî cevabını vererek yıllar içinde bu soru nazarında değişim olmadığı görülmüştür. Bu bilgiler ışığında hipotezimiz kabul edilmiştir.

SONUÇ

Çoğu öğrencinin, HIV/AIDS 'in nasıl bulaştığı konusunda yetersiz bilgiye sahip olduğu ve HIV/AIDS hakkındaki bilgi ve kaynak eksikliğinin yanlışlığı tetiklediği sonucuna varıldı. Bu bulgulara göre, özellikle prelinik öğrenciler için HIV/AIDS hastalarına olumlu tutumlar koymak için etkili eğitim programları hazırlanmalıdır. Bu öğrencilerin de risk grubunda olduğu düşünüldüğünde HIV/AIDS 'e yönelik bilgi

düzeylerinin artmasında öğrencilerin bir kısmı değil tamamı ele alınmalıdır. Öğrencilerin tamamının HIV/AIDS 'e yönelik bilgi düzeylerini arttırmak amacıyla gerekli önlemlerin alınmasının önem taşıdığı görülmüştür. Bu önlemler içerisinde özellikle öğrencilere yönelik gerekli eğitim programları hazırlanmalıdır. Seminer, konferans gibi ortamlar yaratılarak bu öğrencilere yönelik eğitim ortamı oluşturulabilir. Bununla birlikte broşür, katalog ya da eğitici materyaller hazırlanarak, okullarda dağıtılabilir ve öğrencilerin bu konuya ilgileri arttırılabilir. 20 yıl sonraki bulgular önceki yıllar ile kıyaslandığında dış hekimliği klinik ve klinik öncesi öğrencilerinin bilgi seviyelerinin anlamlı değişim göstermediği sonucuna varılmıştır.

Gelecekte topluma sağlık eğitimi ve sağlık hizmeti verecekleri düşünüldüğünde dış hekimliği öğrencilerinin bu konuda az bile olsa bilgi açıklarının olması HIV/AIDS savaşımını olumsuz etkileyebilir ya da beklenen katkıyı sağlamayabilir. HIV/AIDS savaşımında sağlık çalışanlarına çok ciddi görevler düşmektedir. Küresel ölçekte bu denli önemli sorun için dış hekimliği fakültesinde işlenen dersler biçim, içerik ve süre yönünden dikkatlice sorgulanmalı, konunun önemi her fırsatta vurgulanması önerilmektedir.

Bu çalışma, çalışmayı yürüten tüm yazarlar tarafından okunmuş ve onaylanmış orijinal bir çalışmadır. Herhangi bir yazar, kurum ya da kuruluş ile çıkar çatışması olmadığını belirtmek isteriz.

KAYNAKLAR

1. <http://www.acsap.saglik.gov.tr/std/aids.htm>. T.C. Sağlık Bakanlığı. Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması (AÇSAP) Genel Müdürlüğü Web Sayfaları. 09.01.2000.
2. <http://www.saglik.gov.tr/>. T.C. Sağlık Bakanlığı Web sayfaları. 15.04.2009.
3. Toker SO, Küçükylmaz Ü. Ege Üniversitesi Ödemiş Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hiv/Aids Bilgi Düzeylerinin Eğitim Öncesi Ve Sonrasında Değerlendirilmesi. Ege Tıp Derg 2001; 40:91-7.
4. Soheir AE, Lobna M, Samir M, Mahmoud D. Prevalance of anti-HIV, HbsAg and anti-HCV reactivity in different categories of Egyptian blood donors: Experience of the National Cancer Institute in the last 5 years. J Egypt Natl Canc Inst 2002; 14:217-21.

5. Girard MP, Osmanov S, Assossou OM, Kieny MP. Human immunodeficiency virus (HIV) immunopathogenesis and vaccine development: a review. *Vaccine* 2011; 29:6191-218.
6. Krahnke H, Namal AY. AIDS'ten böyle korunurum: 300 soru, 300 yanıt. *Aids Savaşım Derneği* 1992.
7. Psychosocial aspects of HIV and AIDS and the evaluation of preventive stratagis: report on a WHO meeting, Lisbon, 28 May-1 June 1990. World Health Organization. Regional Office for Europe, 1990.
8. Rathus SA, Boughn S. AIDS: What every student needs to know. Harcourt Brace Professional Pub, 1994.
9. Yoder RE, Preston DB, Forti EM. Rural school nurses' attitudes about AIDS and homosexuality. *J Sch Health* 1997; 67(8):341-7.
10. Tierney AJ. HIV/AIDS-knowledge, attitudes and education of nurses: a review of the research. *J Clin Nurs* 1995; 4(1):13-21.
11. Rathus SA. Thinking and writing about psychology. Harcourt Brace College Publishers 1993.
12. Burke DS, Brundage JF, Goldenbaum M, Gardner LI, Peterson M, Visintine R, Redfield RR. Human immunodeficiency virus infections in teenagers: Seroprevalence among applicants for US military service. *JAMA* 1990; 263(15):2074-7.
13. DiClemente RJ, Lanier MM, Horan PF, Lodico M. Comparison of AIDS knowledge, attitudes, and behaviors among incarcerated adolescents and a public school sample in San Francisco. *Am J Public Health* 1991; 81(5):628-30.
14. Avcıkurt AS. Balıkesir üniversitesi öğrencilerinin hıv/aids hakkındaki bilgi düzeyi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *Balıkesir Sağlık Bil Derg* 2014; 3: 79-86.
15. Bayramoğlu Ö, Yarkın F, Köksal F. Diş hekimleri ve öğrencilerinin AIDS hakkındaki bilgi düzeyleri ile tutumlarının incelenmesi. 6. AIDS Kongresi, Kongre kitabı 1-4 Aralık 2003, İstanbul.
16. Yılmaz AB, Yanıkoğlu N, Ceylan G. Atatürk üniversitesi dişhekimliği fakültesi prelinik ve klinik öğrencilerinin hıv virüsü ve aids ile ilgili bilgi seviyelerinin incelenmesi. *Atatürk Üniv Diş Hek Fak Derg* 1997; 7: 40-3.

Sorumlu Yazarın Yazışma Adresi

Prof. Dr. Nuran YANIKOĞLU
Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi,
Protetik Diş Tedavisi Anabilim Dalı,
Erzurum/TÜRKİYE
e-mail: nyanikoglu@gmail.com

